

**ОТНОВО ПО ВЪПРОСА ЗА УНИВЕРСАЛИИТЕ В ОБЛАСТТА НА
ПОЛИСЕМИЯТА**
(разсъждения, произтичащи от един научноизследователски проект)
Палмира Легурска

Полисемия и универсалии

Полисемията е едно от явленията, което постоянно привлича вниманието на типолозите в сферата на лексикалната семантика.

През 2003 г. в Института за български език стартира научноизследователският проект “Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване” върху материал от български, руски, сръбски, чешки, английски, френски език и иврит. Един от аспектите, произтичащ като следствие от разработката на този проект, е извличането на лексикалносемантични фреквенталии като тип универсалии (ЛСУ) в назованата област в изброените езици. Задачата на този доклад се свежда до формулирането на някои общи принципи и следствия, свързани с проблема, и илюстрирането им с подходящ езиков материал.

Като *аксиоматично* може да се смята твърдението на С. Улман, че *полисемията е семантична универсалия*, кореняща се дълбоко в във фундаменталната структура на езика (Улман, 1970, с. 267).

Адаптирано към днешния ден твърдението може да се разбира в плана на това, че полисемията съществува на метаравнище като механизъм в моделираната семантична памет на човека, който може да се възстанови от лексикографската рефлексия, отразена в речници от различен тип. От своя страна лексикографската рефлексия е резултат на онова, което се наблюдава в речевата дейност. Двете равнища на описание могат да се разглеждат като изоморфни.

Приемането на аксиомата налага дефиниране на понятието семантична универсалия, по-точно лексикалносемантична универсалия. Руският учен Д. О. Доброволски определя лексикалносемантичните универсалии като общи за всички езици механизми на номинация (Доброволски, 1986, 24). Той смята, че ЛСУ не са твърдени на понятийносемантичните и са изразители не на универсалната понятийна сфера, а на “общочовешките принципи на организация на информацията в езика” (Виноградов, 1972, цит. по Доброволски 1986, 25). Могат да се отделят три момента в изучаването на ЛСУ. Първият се заключава във фиксирането на закономерни отношения между значението и разбиращата в широк смисъл езикова форма. Вторият е свързан с голямата релевантност на единиците на вторичната номинация, чрез които могат да се проследят механизмите на назоваването като предмет на изследване. Третият съществен момент се вижда като изследване не на отделни езикови единици, а на редовните езикови съответствия, т.н. езикови закономерности. Те, както е известно, могат да бъдат общи, универсални в известен смисъл, и частни, приложими само към един конкретен език или група езици. Задачата на изследвателя в тази област се състои в инвентаризиране на

всички универсални закономерности като част от един общолингвистичен методологически апарат. Изведените лексикалносемантични параметри могат да служат за подготвителен материал за създаването на една обща теория на лексикалната семантика (Доброволски 1986, 26).

Второ твърдение, което се възприема като аксиома, е, че универсалното в езика може да се формулира на определено равнище на абстракция на анализа: колкото са по-абстрактни дадени явления, толкова е по-голяма дозата на универсалното в тях; и обратно, спецификата на всеки конкретен език твърде често се проявява при анализа на конкретните езикови факти. Да се извежда универсалното на равнището на отделно взети езикови факти не е целесъобразно. Изследването на ЛСУ се извършва на макролингвистично равнище (Доброволски 1986, 27). Или казано с други думи, универсалното се извежда на равнището на езиковите механизми (т.е. от изследователската представа за тези механизми) и само може да се илюстрира действието им чрез примери от отделни езици или групи езици.

Едно от основните препятствия, за да се извършват анализи от подобен род е отсъствието на унифициран понятиен апарат, който може да бъде използван за представяне на семантиката на отделните езици, така че резултатите от тези описания да бъдат съпоставими и да дават възможност да се формулират определени ЛСУ. Като основно препятствие за универсални обобщения Д. О. Доброволски вижда липсата на научни описания на голям брой езици според единни термини и определения (Доброволски 1986, 29).

Полисемията в теоретичен план е изследвана от С. Улман (Улман 1970), У. Вайнрайх (Вайнрайх 1970), Б. Ю. Городецки (Городецки 1969), както и в много изследвания, изпълнени в рамките на съпоставителната лексикология - В. Г. Гак (Гак 1977), Т. М. Гарипов (Гарипов 1974), изследванията на Е. Пернишка (Пернишка 1993) и на авторката на доклада (Легурска 1982, Легурска, 1990, Легурска 2002) и др. Теорията на концептуалната метафора като направление на когнитивната лингвистика се представя от работите на Дж. Лейкф и М. Джонсън (Лейкф 1980, Лейкф 1987, Джонсън 1987), в които се разглеждат метафоричните модели като заложен в понятиятната система на човешкия разум своего рода схеми, по които човек мисли и действа. Така че най-общо казано в лингвистичната наука се създават два типа конструкти: едните представят явлението в статичен разрез (имат се предвид изследванията, извършвани в рамките на структурно-семантичното направление), в другите - се моделира динамиката на предполагаемите езикови механизми (когнитивните изследвания).

Особено важен от гледна точка на типологията е въпросът за типичните отношения между значенията на многозначната дума. Изследвания в този аспект са правени от В. В. Левицки (Левицкий 1976), Ю. Д. Апресян (Апресян 1974) и авторката на настоящия доклад (Легурска 1985; Легурска 1990).

Авторите на разработвания проект си поставят задачата да изследват начините на вторично назоваване и резултатите от тях в седем групи предметни имена: названия за съдове, оръдия, мебели, облекло като артефакти и

названия за животни, растения и части на тялото като естествени предмети в изброените езици с оглед формулирането на закономерности в типичните отношения на значенията на многозначната дума от дадена тематична група с единна методика - чрез модела на еталонния представител на прототипни тематични групи предметни имена и продуктивните начини за образуване на значенията” им. Изследването в съдържателен план се базира на схващането, че разнообразието в езика и културата съществува безспорно, но фокусът на изследване в сегашния момент се пренася върху откриването на фундаментални, универсални концепции, лежащи в основата на различни суперструктури на лингвистичните и културните системи. Откриването на такива концепции осигурява основа за съизмеримост, сравнимост и преводимост на лингвистичните изследвания, които се отричат от представителите на езиковия реалитивизъм.

Подобно на нашето изследване е правено върху материал от прилагателни имена в 20 езика от Т. С. Зевахина (Зевахина 1985). Авторката смята за емпирична база за изследвания от подобен вид съпоставянето на семемите (системите от значения на многозначната дума) в N езика, в състава на които се наблюдават типологично еквивалентни първични значения. Така може да се изучава полисемията в типологичен план и да се формулират универсалии, описващи общи тенденции на полисемията. Според Зевахина тези универсалии имат имплекативен характер. Ако за даден език е вярно твърдението, че съществува дадена дума със значение a1, то думата има също значение a2 (с други думи a1 - a2). Твърдението за семантична универсалия придобива следния вид: за изследваните езици X е вярно че, ако в езика X съществува отношение R такова, че при наличието на a1, следва наличие на a2 (Зевахина 1985, 123). В духа на семантичната типология на Б. Ю. Городецки твърдението може да бъде разгърнато в следния вид. Ако бъдат разгледани множество преки значения в даден език и съответното му множество преки значения в друг език, след това бъдат разгледани множествата от вторични значения, свързани с преките в дадените езици, то могат да се отделят отношения на корелация вътре в семемата, които лежат в основата на семантичните преноси. Ако подобно отношение е открито в два езика, то аналогични разсъждения могат да бъдат направени в N броя езици. Тези отношения на корелация създават типизирани области в езиците, т.е. онази част от семантичната структура на думите от дадения език, която ще се съпоставя с аналогичните типизирани области в други езици с цел да се изведат семантични типове и универсалии. Откриването на универсалии става чрез съпоставката на сходствата в преносните значения на думите и лежащите в основата на тези преноси обобщени вътрешносемантични корелации (Зевахина 1985, 123).

Модел

Моделът от типа “контейнер на значенията” е изработване на обща система за отчитане на значенията на категорията думи предметни имена в няколко езика. Моделът дава възможност да се операционализира значението на дума от даден тип в даден език, за да бъде представено в определена когнитивна рамка, която става основа за комуникация между говорещия и

слушания. Същата рамка може да стане основа за съпоставка при установяването на семантична и преводна еквивалентност между отделните лексикални единици, когато те се разглеждат в съпоставителен план.

Разработването на модела се основава на *допускането за т.н. споделено знание (shared knowledge)* между говорещия и слушащия даден език, което е основа за възможната комуникация между тях: 1. Говорещият използва иманетно присъщи за него знания. 2. Адаптира ги за слушащия. 3. Слушащият реконструира своята когнитивна рамка в зависимост от постъпилата информация. 4. Осъществяването на тези процеси е възможно благодарение на възможната обща за говорещия и слушащия когнитивна рамка на отделните значения на думите.

Следващият съществен момент в рамките на предварителното допускане е, че *лексикалните масиви се изследват и съпоставят едновременно, като се използва един и същ еталонен модел, наричан матричен.*

Матричният модел представя разбирането на изследователя за изучаваното езиково пространство (в случая вторичното назоваване при изброените групи имена). Матричният модел на вторичното назоваване предлага обща информационна рамка за образуване на вторични значения и обща система за тяхното отчитане.

Моделът се изработва като езиково изчисление на база на данни от еднотомни и многотомни тълковни речници в съответните езици. Набраните данни от речниците се осмислят и разпределят по предварително конструираната схема на матрицата. В случай че определени значения излизат извън рамките на матрицата, то тя се коригира. Така се проверява верността на предпоставената съдържателна матрица за всяка двойка съпоставяни езици и матрицата става общ *tertium comparationis*. Изграждането на матрицата се базира на едновременното прилагане на ономасиологичния и семасиологичния подход, като два възможни подхода при езиковата номинация.

И третото най-общо допускане засяга начините за вторична номинация, които имат универсален характер по отношение на изследваните езици като цяло (по-точно могат да се смятат за фреквенталии), но са етноцентрични по отношение на действието им в рамките на отделната тематична (респ. лексико-семантична) група и съответно в отделните значения на лексемата, чрез които тя взаимодейства с групата в отделния език.

Четвъртото допускане засяга изборът на тематичните групи предметни имена, подложени на анализ, които са прототипни за цялата предметна лексика, тъй като всяка от тях съдържа в себе си механизмите на езиковото кодиране: названията на частите на тялото, животните и растенията като естествени предмети образуват паралелни системи от езикови кодове за света “Действителност” в онтологията на езика, които дават прототипи за лексикална номинация за групите на изкуствените предмети, като последните са вторични и в исторически план.

Горните твърдения могат да бъдат илюстрирани върху ограничен материал от тематичната група - части на тялото в някои славянски езици. Значенията на думите - названия за части на тялото изразяват “наивните”

представи на човека за тялото му, неговите отделни части и функции и пр. В първичните значения на последните се съдържат компоненти, изразяващи прототипни и непрототипни функции на отделните части на тялото (Дж. Лейкъф, М. Джонсън, А. Вежбицка, Д. Герартс и др.). Нека разгледаме прототипните функции на отделните части на тялото, влизащи като неотменен компонент в първичното значение на назоваващите ги думи в различните езици (както са разгледани в работата на Чудинов 2001).

1. Тяло на човека.

2. Физиологични органи:

2.1. руск. мозг (голова, череп) - прототипна функция: мислене и общо ръководство на организма;

2.2. руск. глаза, уши, нос, язык, зубы - прототипна функция: събиране и оценка на информация;

2.3. руск. лицо и неговите съставлящи (руск. щеки, брови, подбородок) - прототипна функция: проява на истинската същност;

2.4. руск. язык, голос - прототипна функция: предаване на информация;

2.5. руск. сердце - прототипна функция: централен по разположение и значимост орган, осигуряващ общата жизнена дейност на организма;

2.6. руск. мускулы, мышцы, кулак, зубы - прототипна функция: сила;

2.7. руск. руки - прототипна функция: разнообразни дейности;

2.8. руск. ноги - прототипна функция: придвижване;

2.9. руск. позвоночник, хребет - прототипна функция: обединение на организма, запазване на неговата цялост и поддържане на функционалните му възможности;

2.10. руск. легкие - прототипна функция: създаване на подходяща атмосфера за жизнена дейност;

2.11. руск. печень (бълг. черен дроб) - прототипна функция: преработка и пречистване на организма от вредни вещества;

2.12. руск. кровь - прототипна функция: взаимовръзка на всички части от организма, осигуряване на жизнената дейност на организма; запазване на наследствените признаци;

2.13. руск. желудок, живот, брюхо - прототипна функция: поглъщане и обработка на материала.

Прототипните функции са в основата на преносите на значения на лексикалните единици в различни езици.

Формулираме следната семантична фреквенталия: ако в даден език X съществува дума a1 със значение 'част на човешкото тяло', то думата има също значение a2 'част на изкуствен/ естествен предмет, подобен по външно или функционално свойство на частта на тялото'.

Илюстрация на модела

За изследваните езици (в доклада - шест славянски езика; в разработвания проект се привлича материал от групата на славянските езици - български, руски, сръбски, чешки език; един от германската група - английски език; един от романската - френски език) е валидно отношението R такова,

че при наличието на а1 следва наличие на а2. В този доклад ще покажем един тип такъв пренос - номинативнометафорични значения на названията на някои части на човешкото тяло в шест славянски езика - руски, украински, български, сръбски, чешки и полски. Ономазиологично преносите изглеждат така:

1. Лексикалната единица бълг. око 'две симетрични части на тялото, които се намират на лицето от двете страни на носа, затварят се и се отварят и са орган на зрението' реализира следните преноси на значението:

1.1.1. 'част на изкуствен предмет, по форма подобен на око'

рус. глаз (-); укр. око (-); - бълг. око (-); - сръб. око +(на мрежи, на вратима, на мосту, амбарско око); - чеш. oko (materiálu, siti) - пол. oko (sieci, dzianiny).

1.1.2. 'част от накит, по форма подобен на око' рус. око (-); укр. око (-); бълг. око (-); сръб. око (-); чеш. oko (-); пол. oko (w pierścionku).

1.2.1. 'част от естествен предмет, по форма подобен на око' - рус. око (-); укр. око (-); бълг. око (-); сръб. око (на пауновом репу, растлине); чеш. oko (-); пол. oko (-).

1.2.2. 'част от река, по форма подобна на око' рус. глаз (-); укр. око (-); бълг. око (-); сръб. око (реке); чеш. (-); пол. (-).

1.2.3. 'част от течна повърхност, по форма подобна на око' рус. око (-); укр. око (-); сръб. (-); чеш. oko (na polévce); пол. oko (na wodzie).

Лексикалните единици, представени матрично в руския и българския език на основата на конструирания tertium comparationis :

рус. глаз - бълг. око

мтн 'заболяване на очите' мтн +

мтн 'израз на очите' (мн.ч.) мтн +

мтн 'зрение' мтн+

мтн 'надзор' (мн.ч.) мтн -

В руския и българския език липсват номинативнометафорични значения в рамките на посочената лексикална единица.

2. Лексикалната единица бълг. глава 'част на тялото, която се намира по-високо от всички други части на тялото и в която се намира мозъкът' реализира следните възможни преноси:

2. 1. 'част от хранителен продукт, по форма подобен на глава' - рус. голова (луку, сахару); укр. голова (цибулі, цукру); бълг. глава (на лук); сръб. глава (хлеба); чеш. hlava (-); пол. głowa (cukru).

2. 3. 'част от естествен предмет, по положение подобен на глава' рус. голова (-); укр. голова (рослини); бълг. глава (на река); сръб. глава (реке); чеш. hlava (květiny), пол. głowa (rośliny).

2.4. 'част от изкуствен предмет, по положение подобна на глава' рус. голова (-); укр. голова (-); бълг. глава (-); сръб. глава (гусле, плуга); чеш. hlava (pisemnosti); пол. głowa (+).

2. 2. ‘част от редица хора, по положение подобна на глава’ рус. голова (колонны); укр. голова (колони); бълг. глава (-); сръб. глава (војске); чеш. hlava (-); пол. głowa (kolumny) .

рус. голова - бълг. глава

HM1 ‘част на хранителен продукт, по форма подобна на глава’ HM1 -

голова луку, сахару

глава лук

HM2 ‘предна част на войска, по положение подобна на глава’ HM2 -

Mтн ‘заболяване на главата’

Mтн -

Mтн ‘човек, обозначен по главата’

Mтн +

Mтн ‘ум’

Mтн +

OM1 ‘умен човек’

OM123 (свързано значение)

OM2 ‘несъобразителен човек’

държавен глава, умна глава, глупава глава

OM3 ‘човек, който ръководи’

3. Лексикалната единица бълг. гърло ‘част на тялото между главата и трупа, която е вътрешно пространство и се намира в шията и през която преминават погълнатите от човека течности и храна’ реализира следните номинативнометафорични значения:

3. 1. ‘част от изкуствен предмет, по положение и функции подобен на гърло’ рус. горло (сосуда, конвертера), укр. горло (посуду), бълг. гърло (на съд), сръб. грло (топа, казана), чеш. hrdlo (-), пол. gardło (pieca, bronі, palnej).

3. 2. ‘част от естествен предмет, по положение и функции подобен на гърло’ рус. горло (реки), укр. горло (-), бълг. гърло (-), сръб. грло (реки, вулкана), чеш. hrdlo (-), пол. gardło (-).

рус. горло - бълг. гърло

HM1 ‘част на съд, по форма подобна на гърло’ HM1+

горло сосуда

гърло на съд

HM2 ‘част на река, по форма подобна на гърло’ HM2 -

горло реки

HM3 ‘част на пещера, по форма подобна на гърло’ HM3 -

горло пещеры

Mтн ‘заболяване на гърлото’ Mтн ‘заболяване на гърлото’

4. Лексикалната единица бълг. гърди ‘горната предна част на тялото, у жените е издадена’ реализира следните номинативнометафорични значения:

4. 1. ‘част от изкуствен предмет, по положение подобен на гърди’ рус. груди (-), укр. груди (-), бълг. гърди (-), сръб. груди, прса (-), чеш. hrud, prsa (hráze, lokomotivu), пол. pierś (-).

руск. грудь - бълг. гърди

Mтн1 ‘част от дреха, назовавана Mтн1 +

по положението на гърдите'

Мтн2 'душа'

Мтн2 +

5. Лексикалната единица бълг. зъб 'твърда бяла част на тялото, която се намира в устата и служи за дъвкане на храната' реализира следните номинативнометафорични преноси:

5. 1. 'част от инструмент, машина, по форма подобен на зъб' рус. зуб (пилы), укр. зуб (знарядді, машини), бълг. зъб (от пила, гребен, трион), сръб. зуб (-), чеш. zub (vidličky, hřebene, pily, frezy, na sekeře), пол. ząb (brony, piły).

5. 2. 'част от крепостна стена, по форма подобна на зъб' рус. зуб (-), укр. зуб (-), бълг. зъб (-), сръб. зуб (на зиду, бедему), чеш. zub hrabed, пол. ząb (-)

5. 3. 'част от тъкан, по форма подобна на зъб' рус. зуб (-), укр. зуб (-), бълг. зъб (-), сръб. зуб (ткању, плетиву), чеш. zub (-), пол. ząb (-)

руск. зуб - бълг. зъб

НМ 'част на трион, по форма подобна на зъб' НМ +

6. Лексикалната единица бълг. лице 'предната част на главата на човека, която не е покрита с коса' реализира следните номинативнометафорични значения:

6. 1. 'част от изкуствен предмет, по положение подобна на лице' рус. лицо (дома, материи), укр. лице (дому, тканини), бълг. лице (на къща, плат), сръб. лице (куће, ткане, листа хартије), чеш. tvarž (-), пол. twarz (-)

рус. лицо - бълг. лице

НМ1 'част от къща, по положение подобна на лице' НМ2 +

НМ2 'част от палат, по положение подобна на лице' НМ2+

Мтн1 'израз на вътрешното състояние на човека' Мтн1 +

Мтн2 'човек, обозначен по лицето' Мтн2 +

ОМ 'индивидуален облик на лице, предмет' ОМ +

политическое лицо, лицо страны политическо лице

7. Лексикалната единица мозък 'част на тялото, която е меко сиво вещество, намира се в главата и е орган на мисленето' реализира следните номинативнометафорични значения:

7. 1. 'често от организация, по функция подобна на мозък' рус. мозг (организации), укр. мозок (заводу), бълг. мозък (на банда), сръб. мозак (-), чеш. mozek (-), пол. mózg (-)

руск. мозг - бълг. мозък

Мтн 'ястие от мозък' Мтн+

Мтн 'умствени способности' Мтн+

ОМ 'лице/ предмет, подобно/ен по' ОМ+

функции на мозък'

мозг организации

мозък на организацията

8. Лексикалната единица бълг. крак 'дълга долна част на тялото, която служи за ходене' има следните номинативнометафорични преноси:

8.1. 'част от изкуствен предмет, по форма и функции подобен на крак' рус. нога (мебели, сооружения), укр. нога (мебелів, механізмів), бълг. крак (на мебел, съоръжение), сръб. нога (од кревета), чеш. noha (u stolu, postele, skříně, пол. noga (stolu, wieży).

рус. нога - бълг. крак

НМ1 'част на мебел, по функция НМ1 +
подобна на крак'

НМ2 'част на гъба, по функция НМ2 –
подобна на крак'

НМ3 'част на инструмент, по функция НМ3 –
подобна на крак'

9. Лексикалната единица бълг. нос 'изпъкнала част на тялото, която се намира на лицето и е орган на обонянието' реализира следните номинативнометафорични значения:

9.1. 'част от изкуствен предмет, по форма и положение подобен на нос' рус. нос (самолета, судна, посуды, обуви), укр. ніс (судна, літака, взуття), бълг. нос (на самолет, плавателен съд), сръб. нос (брода, обуће), чеш. nos (lodi, střevice) пол. nos (samolotu)

9.2. 'част от географски обект, по положение подобна на нос' рус. нос (суши), укр. ніс (–), бълг. нос (на сушата), сръб. нос (–), чеш. nos (–), пол. nos (–).

9.3. 'част от армия, по положение подобна на нос' рус. нос (–), укр. ніс (–), бълг. нос, сръб. нос (строја), чеш. nos (–), nos (–).

рус. нос - бълг. нос

НМ1 'част на самолет, плавателен съд, НМ2 +
по положение и функция подобна на нос'

НМ2 'част на съд, по форма НМ2 –
подобна на нос'

НМ3 'част на обувка, по форма НМ3 –
подобна на нос'

НМ4 'част на суша, по форма НМ4 +
подобна на нос'

Мтн1 'част на чорап, назована Мтн1–
по положението на носа'

Мтн2 'човек, обозначен по носа' Мтн2 –

Търсенето на полисемични фреквенталии се извършва преди всичко по отношение на лексикалните единици, свързани с човешкия опит, в нашия случай човешкото тяло и неговите части стават прототип за възприемане и назоваване на предмети както от естествения свят - природен, растителен и животински, така и от света на артефактите - резултат от дейността на човека.

По-нататъшните изследвания в рамките на разработвания научноизследователски проект създават възможност за своеобразно изчисляване на семантичните типове преноси в отделните езици като представители на съответните езикови групи. Установените типове преноси могат да се разглеждат също и като тенденции за образуването на нови значения в рамките на един и същ езиков материал.

Библиография:

- Апресян 1974: Ю. Д. Апресян. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. Москва.
- Вайнрайх 1970: У. Вайнрайх. О семантической структуре языка. - Новое в лингвистике, вып. V.
- Вежбицка 1975: А. Wierzbicka. Рассуждения о частях тела. В: Słownik i semantyka, Warszawa.
- Виноградов 1972: В.В. Виноградов. Грамматическое учение о слове, Москва.
- Гак 1977: В. Г. Гак. Сопоставительная лексикология. Москва.
- Гарипов 1974: Т. М. Гарипов. О семантической дифференциации коррелирующих слов в близкородственных языках. В: Проблемы семантики, Москва.
- Герартс 1988: D. Geeraerts. Where does prototypicality come from. In: Rudska-Ostyn {ed.} Semantic extensions into verbal communication, 1988, 647 - 677.
- Городецки 1969: Б. Ю. Городецки. К проблеме семантической типологии. Москва.
- Джонсън 1987: М. Johnson. The body in the mind: The bodily basis of reason and imagination. Chicago.
- Добровольски 1986: Д. О. Добровольский. К проблеме лексико-семантических универсалий. В: Филологические науки, № 5, 24 - 30.
- Зевахина 1985: Т. С. Зевахина. К вопросу об универсалиях в области полисемии. В: Лингвистическая типология (Вардуль И. Ф., Солнцев В. М.), Москва.
- Левицки 1976: В.В. Левицкий. Типологическое изучение смысловой структуры слова. В: Вопросы семантики, вып. 2, Ленинград.
- Легурска 1982: П. Легурска. Вторичные лексикальные номинации на конкретные существительные имена в русском и болгарском языке. АКД, София.
- Легурска 1985: П. Легурска. Семантический анализ на вторичные значения на предметные имена в русском и болгарском языке (вверху материал от имена, обозначающие естественные и искусственные предметы). София. Ръкопис, 115 стр.
- Легурска 1988: П. Легурска. Полисемията - модел на езика или модел на описанието му? - В сб.: "Проблеми на овладяването на чужд език". София, Народна просвета, с. 54-61.

Легурска 1990: П. Легурска. Предметните имена в руския и българския език (теоретични проблеми). София. Депозиран ръкопис в ЦИНТИ.

Легурска 2002: П. Легурска. Анализ на предметните имена в руския и българския език (теоретични проблеми). - Българско езикознание, т.3: Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография, София.

Лейкф 1980: G. Lakoff. Metaphors we live by. Chicago.

Лейкф 1987: G. Lakoff. Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind. Chicago.

Пернишка 1993: Е. Пернишка. За системността в лексикалната многозначност на съществителните имена. София.

Чудинов 2001: А. П. Чудинов. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное представление политической метафоры (1991-2000), Екатеринбург, 238 стр.; адрес: [http:// www. philology. ru/linguistics 2/Chudinov_01 htm](http://www.philology.ru/linguistics_2/Chudinov_01.htm)

Улман 1970: С. Улман. Семантические универсалии. В: Новое в лингвистике. выпы 5.

Съкращения:

бълг. - български

рус. - руски

укр. - украински

срб. - сръбски

чеш. - чешки

пол. - полски

Нм - номинативна метафора

Ом - образна метафора

Мтн - метонимия

ЛСУ - лексикалносемантични универсалии

Публикувано: Чуждоезиково обучение, 2004, 5, 3–13.